№6/2026

ADPI
Ilmiy xabarnomasi

BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY HARAKAT ANIQLIGINI SHAKLLANTIRISHDA KINESTETIK YONDASHUVNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Axunov U.R.
Andijon davlat pedagogika instituti

Annotatsiya.
Maqolada bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlash jarayonida kinestetik rivojlanish darajasini baholash mezonlari yoritilgan. Kinestetik rivojlanishning mohiyati, uning kasbiy tayyorgarlikdagi o‘rni hamda baholashda qo‘llaniladigan asosiy mezonlar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar:
kinestetik rivojlanish, baholash mezonlari, bo‘lajak mutaxassis, harakat ko‘nikmalari, kasbiy tayyorgarlik.

Аннотация.
В статье рассматриваются критерии оценки уровня кинестетического развития в процессе подготовки будущих специалистов. Проанализирована сущность кинестетического развития, его значение в профессиональной подготовке и основные критерии оценки двигательных навыков.

Ключевые слова:
кинестетическое развитие, критерии оценки, будущий специалист, двигательные навыки, профессиональная подготовка.

Abstract.
The article examines the criteria for assessing the level of kinesthetic development in the training of future specialists. The essence of kinesthetic development, its role in professional training, and the main criteria for evaluating motor skills are analyzed.

Keywords:
kinesthetic development, assessment criteria, future specialist, motor skills, professional training.

Zamonaviy ta’lim tizimida bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlash jarayonida nafaqat nazariy bilimlar, balki amaliy ko‘nikmalar, jismoniy faollik va harakat madaniyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, kasbiy faoliyat harakatlar bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan yo‘nalishlarda kinestetik rivojlanish darajasini aniqlash va baholash dolzarb pedagogik vazifa hisoblanadi. Kinestetik rivojlanish shaxsning harakatni his etish, boshqarish va muvofiqlashtirish qobiliyatlari bilan belgilanadi.

Kinestetik rivojlanish tushunchasi va uning ahamiyati. Kinestetik rivojlanish — bu shaxsning mushak sezgilari, tana holatini anglash, harakat aniqligi va muvozanatini nazorat qilish qobiliyatlarining rivojlanganlik darajasidir. Bo‘lajak mutaxassislar uchun kinestetik rivojlanish kasbiy tayyorgarlikning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, u mehnat samaradorligi, tezkor qaror qabul qilish va faoliyatda aniqlikni ta’minlaydi. Ta’lim jarayonida kinestetik rivojlanishni hisobga olish talabalarning amaliy kompetensiyalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Kinestetik rivojlanish darajasini baholash mezonlari. Kinestetik rivojlanish darajasini baholash bo‘lajak mutaxassislarning jismoniy, psixomotor va amaliy tayyorgarligini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Baholash jarayoni talabalarning harakat faoliyatini ongli ravishda boshqarish, muvofiqlashtirish va takomillashtirish qobiliyatlarini aniqlashga xizmat qiladi. Ushbu jarayon quyidagi asosiy mezonlar asosida amalga oshiriladi.

1. Harakat aniqligi mezoni. Mazkur mezon talabaning berilgan mashq yoki harakatni texnik jihatdan to‘g‘ri, aniq va xatolarsiz bajarish darajasini ifodalaydi. Harakat aniqligi mushak sezgilari va kinestetik idrokning rivojlanganligini ko‘rsatadi. Bu mezon orqali talabaning harakatlarni ongli ravishda boshqarish va nazorat qilish qobiliyati baholanadi**.**

2. Harakatlarni muvofiqlashtirish (koordinatsiya) mezoni. Koordinatsiya mezoni qo‘l, oyoq va tana harakatlarining uyg‘unligi hamda ularning o‘zaro muvofiqligini aks ettiradi. Bu mezon talabaning murakkab harakatlarni ketma-ket va bir maromda bajarish qobiliyatini aniqlash imkonini beradi. Yuqori koordinatsiya darajasi kasbiy faoliyatda samaradorlikni oshiradi.

3. Muvozanatni saqlash mezoni. Mazkur mezon statik va dinamik holatlarda tanani boshqarish, muvozanatni saqlash va harakat davomida barqarorlikni ta’minlash qobiliyatini baholaydi. Muvozanatning rivojlanganligi talabaning harakatlarida ishonchlilik va barqarorlikni ta’minlaydi hamda shikastlanishlarning oldini olishda muhim rol o‘ynaydi.

4. Harakat tezligi va moslashuvchanlik mezoni. Ushbu mezon talabaning vaziyatga tez moslashishi, harakatlarni tez va samarali bajarish qobiliyatini ifodalaydi. Harakat tezligi va moslashuvchanlik kinestetik rivojlanishning muhim ko‘rsatkichlaridan biri bo‘lib, talabaning yangi topshiriqlarga tez javob qaytarish imkoniyatini belgilaydi.

5. Kinestetik sezgirlik mezoni. Kinestetik sezgirlik tana holati, mushaklar tarangligi va harakat amplitudasini ichki sezgi orqali his etish qobiliyatini anglatadi. Bu mezon talabaning tashqi nazoratsiz ham harakatni to‘g‘ri bajarish darajasini ko‘rsatadi va o‘z-o‘zini nazorat qilish ko‘nikmalarining rivojlanganligini baholashga xizmat qiladi.

6. Harakat barqarorligi va davomiyligi mezoni. Mazkur mezon mashqlarni uzoq vaqt davomida bir xil sifatda bajarish, charchoqqa bardoshlilik va harakatlarning barqarorligini aniqlaydi. Bu ko‘rsatkich talabaning jismoniy tayyorgarligi va psixomotor barqarorligini baholash imkonini beradi.

Baholash jarayonida pedagogik yondashuvlar. Kinestetik rivojlanishni baholash jarayonida individual yondashuv, uzluksizlik va tizimlilik tamoyillariga amal qilish muhimdir. Baholash natijalari asosida talabalarning kuchli va zaif tomonlari aniqlanib, ularning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishga qaratilgan individual mashg‘ulotlar rejalashtiriladi. Shuningdek, baholash jarayoni talabalarda o‘z-o‘zini nazorat qilish va rivojlantirish motivatsiyasini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlash jarayonida kinestetik rivojlanish darajasini baholash mezonlarini ilmiy asosda ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish ta’lim sifatini oshirishda muhim pedagogik omil hisoblanadi. Kinestetik rivojlanish ko‘rsatkichlarini tizimli ravishda baholash talabalarning harakat faolligi, muvofiqlashtirish qobiliyati, muvozanatni saqlash hamda harakat aniqligi kabi muhim sifatlarini aniqlash imkonini beradi. Bu esa o‘quv jarayonini yanada takomillashtirish, mashg‘ulotlarni talabalarning individual imkoniyatlari va ehtiyojlariga mos ravishda rejalashtirishga xizmat qiladi.

Shuningdek, mazkur baholash mezonlari asosida tashkil etilgan ta’lim jarayoni talabalarda amaliy ko‘nikmalarni ongli ravishda shakllantirish, kasbiy faoliyatga moslashuvchanlikni oshirish va o‘z-o‘zini rivojlantirishga bo‘lgan motivatsiyani kuchaytiradi. Natijada, bo‘lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalari mustahkamlanib, ular mehnat bozorida raqobatbardosh, yuqori malakali va zamonaviy talablar darajasida faoliyat yurita oladigan kadrlar sifatida shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Pedagogika / O‘. Hasanboyeva, M. To‘xtaxodjayeva va boshq. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Jismoniy tarbiya nazariyasi va metodikasi / R. Salomov. – Toshkent: O‘qituvchi, 2019.
3. Sport pedagogikasi / Sh. Xonkeldiyev. – Toshkent: Ilm Ziyo, 2020.
4. Psixomotor rivojlanish asoslari / N. A. Bernstein. – Moskva: Pedagogika, 1991.
5. Harakat faoliyati psixologiyasi / A. V. Zaporojets. – Moskva: Nauka, 1986.
6. Motor Learning and Performance / R. A. Schmidt, T. D. Lee. – Champaign: Human Kinetics, 2011.
7. Measurement and Evaluation in Physical Education / D. K. Miller. – New York: McGraw-Hill, 2010.
8. Kinesiology of the Musculoskeletal System / D. Neumann. – St. Louis: Mosby, 2017.
9. O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim tizimiga oid normativ-huquqiy hujjatlar to‘plami. – Toshkent, 2021.
10. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion yondashuvlar bo‘yicha ilmiy maqolalar to‘plami. – Toshkent, 2022.
11. Jismoniy tarbiya va sport sohasidagi ilmiy-amaliy konferensiya materiallari. – Toshkent, 2020–2024.
12. Pedagogik diagnostika va baholash metodlari bo‘yicha ilmiy jurnallar maqolalari.

MUNDARIJA

Sobirova Jumagul Erkinjon qizi
MAKTABGACHA TA`LIM YO`NALISHI TALABALARIDA SHAKLLANTIRILGAN FASILITATORLIK QOBILIYATINI AMALIYOTGA TADBIQ ETISH BOSQICHLARI 258 264

Kosimova Gullola Mullajonovna
BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINF O‘QITUVCHISINING KASBIY KOMPETENTLIGINI SHAKLLANTIRISHDA DARSLIK BILAN ISHLASH KO‘NIKMASINING ROLI 265 267

Qurbonaliyeva Maftunabonu Murodjon qizi
MUSIQA TA’LIMI TIZIMIDA BO‘LAJAK O‘QITUVCHILARNI TAYYORLASHNING BUGUNGI HOLATI VA MUAMMOLARI 268 272

Ibodova Nasiba Komilovna
IBROHIM MO‘MINOV FAOLIYATIDA MILLIY O‘ZLIKNI ANGLASH VA OLIM SHAXSIDA MA’NAVIY JASORAT MASALASI 273 276

Nishonov Nodir Alimjanovich
FUTUROLOGIK KO’NIKMALARNING PSIXOLOGIK ASOSLARI 277 282

Дўмонов Б.М., Ашурова К.А.
КИМЁ ФАНИНИ ЛОЙИҲАЛАШТИРИШ ТАЪЛИМ ТЕХНОЛОГИЯЛАРИ АСОСИДА ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ 283 287

Хужанов Э.Б, Мухтарова Х.Х.
ИЗ ОПЫТА РАЗРАБОТКИ ВЕБ-ОРИЕНТИРОВАННОЙ ИНТЕРАКТИВНОЙ ПЛАТФОРМЫ ДЛЯ ПРЕПОДАВАНИЯ РАЗДЕЛА «ЭЛЕКТРИЧЕСТВО И МАГНЕТИЗМ» В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ 288 295

Astanova Zumradxon Toxirovna
“NURLI MASKAN” MAKTAB-INTERNATLARIDA KO‘ZI OJIZ BOLALARNING MUSIQIY SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH MASALALARI 296 299

Axunov U.R.
BO‘LAJAK MUTAXASSISLARNING KASBIY HARAKAT ANIQLIGINI SHAKLLANTIRISHDA KINESTETIK YONDASHUVNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI 300 302

Yusupov To‘lanboy Ibroximovich
GLOBALLASHUV SHAROITIDA YUQORI MALAKALI SPORTCHILARDA PSIXIK SALOMATLIKNI TA’MINLASHNING INNOVATSION MEXANIZMLARI 303 306

Аблазов Элёрбек Эркинжонович
АХБОРОТ ЖАМИЯТИДА МЕДИАМАДАНИЯТ ФЕНОМЕНИ ВА УНИНГ ЁШЛАР ДУНЁҚАРАШИ ТРАНСФОРМАЦИЯСИДАГИ ИЖТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ РОЛИ 307 313

